

Jag och teatern

Dramatenchefen Marie-Louise Ekman i samtal med Carl Tham i ABF-huset
7 oktober 2009. Referat.

”Hur känns det och vad är det som krävs för att klara denna stora omställning?”

Så lød Carl Thams första fråga till nya Dramatenchefen Marie-Louise Ekman, f d rektor på Konsthögskolan och tidigare främst verksam som målare.

- Jag är konstnär vad jag än gör, var Ekmans svar, och som skapande konstnär har jag också gått in i jobbet på Dramaten – annars hade jag aldrig tagit det. Förväntningarna på att jag ska skapa förändring är höga, det var samma sak när jag började på Konsthögskolan. Här på Dramaten möter jag en enorm glädje, beredskap inför det nya och en fantastisk arbetskapacitet. Kommentarer som ”det har vi aldrig gjort förut” eller ”det går inte”, som kanske hörs på Sveriges radio eller SVT har jag aldrig hört här, sade hon. Och hon intygade att hon tyckte att det var väldigt roligt att få gripa sig an med uppgiften – särskilt som skådespelarna visar omsorg och inte avund mot varandra, inte intrigerar och hatar den som råkar få ett litet futtigt stipendium som i konstvärlden, sade hon senare under samtalet. De yngre skådespelarna dyrkar de äldre och ständigt får man höra olika historier om hur det gick till då och då vid den och den uppsättningen.

Varpå Carl Tham svarade att avunden kanske inte riktades mot äldre kolleger men väl mot jämnåriga som slåss om samma roller...

Carl Tham undrade hur hon såg på teatern som konstform varpå Marie-Louise Ekman svarade att tidigare var hon främst en målare konstnär, och då målade hon inte hur saker såg ut för ögat utan det mentala skeendet. I teaterns värld blir detta mentala skeende ord, bild, kött – vad som sker mellan människor begripliggörs på scenen.

Teater är människans första konstform, sade hon, det första barn gör är att spela teater – sedan så småningom kommer olika krav på hur det där spelet ska ta sig ut och en del tystnar, men teatern är snarast medfödd hos människan, att gestalta sin historia, sitt budskap.

Carl Tham sade att mellan skådespelare och publik finns en pakt som går ut på att vi inbillar oss själva att det som sker på scenen är verkligt och de som spelar spelar som om det var på allvar...

Varpå Marie-Louise Ekman svarade att det finns många pakter, en arbetsplats kan också vara en pakt osv. Det speciella med teatern är att man upprepar spelet kväll efter kväll och varje gång inför en ny publik och det gör att det blir lite olika föreställningar varje gång, trots att dräkter, text och handling är desamma. Och skådespelarna själva kan ha varit med om saker som gör att de spelar lite annorlunda. Teaterföreställningen har alltså en flyktighet, som hon uppskattade och hon var egentligen motståndare till livesändningarna, sade hon. De svär mot flyktighetens princip: nu och aldrig mer.

Samtalet kom också in på skådespelarnas arbetssituation som Carl Tham beskrev som ”pressad”, kanske ännu mer nu än tidigare. Marie-Louise Ekman höll med och berättade att hon sedan hon blev chef på Dramaten gett sex personer tillsvidareanställning på teatern, personer som tidigare varit anställda på kontrakt år efter år.

- Eftersom vi är en statsunderstödd institution med ett nationellt uppdrag anser jag att det är viktigt att vi står upp för anställningstrygghet, sade hon och hon betonde också vikten av att arbeta med en fast ensemble och att stärka, lyfta och stimulera den med nya utmaningar.

Men arbetslösheten bland de 80-90 nya skådespelare som nyutexamineras varje år och även bland många andra, är hög, detta är inget jobb för den som vill ha bil och båt, sade hon. Samtidigt underströk hon att det finns en hel del talang och kunskap som inte utnyttjas till fullo.

- Vi har otroligt skickliga skådespelare och utmärkta regissörer, varför inte satsa på dem snarare än dyra gästregissörer? Det är för mycket spill, ansåg hon, och slog ett slag för recycling, alltså återanvändning.

Vad är det då som behöver förändras, undrade Carl Tham. Marie-Louise Ekman svarade att under sina två första månader hade hon suttit i möten med olika personer praktiskt taget hela dagarna

och när hon förde fram något förslag så svarade alla ”absolut”, absolut”, ”absolut” och nickade instämmande ända tills hon undrade vad hon egentligen höll på med och hur hon skulle kunna förverkliga någonting av allt det hon ville.

- Jag gick hem och satte mig och skrev ner 44 punkter för förändring och sedan gav jag dem till vår vice vd och bad hon göra en tidsplan, en plan för delegering samt ekonomi på de här förslagen. Han kom tillbaka med ytterligare ett antal förslag och bad henne att inte visa listan för någon: ”det här är ju pinsamt, det är elementärt att vi inte har fixat det och det och det”. Som till exempel ett användbart biljettsystem på nätet där man kan välja platser och att teatern saknat en aktiv försäljningsavdelning.

- Men det har vi nu och den ska arbeta för att öka kontaktytorna med publiken, sade Marie-Louise Ekman. Hon upplevde inget tryck från det förflutna – ”eftersom jag är en så obildad person” – utan såg sig själv som en aktivist på spännande uppdrag. Och nu hade hon också värvat en fanstastisk chefsdramaturg, Magnus Florin. Hon sade också att Dramaten var en nog så ”chefig” miljö men att här fanns en hög kompetens på alla nivåer. Vad det gällde nu var att se till att stora scenen, Dramatens flaggskepp, går runt annars blöder teatern.

- Vi har budget för en beläggning på 72 procent på stora scenen, annars går det inte ihop konstaterade hon, och även när det gäller lilla scenen med cirka 350 platser är det viktigt att publiken kommer – när det gäller en scen som Lejonkulan med sina 50 platser, och som har fungerat väldigt bra, betyder det dock knappast någonting för Dramatens budget. Och det är klart att man måste satsa på saker som drar publik, statsbidraget är bara en grundplåt och biljettintäkterna är avgörande – samtidigt som det var självklart att ribban måste ligga högt vad gäller kvaliteten, menade Ekman.

Större delen av kostnaden utgörs av löner och hyror, och här kom Clar Tham och hon in på det förkastliga i ett statsbidrag som genast äts upp av hyrorna till den statliga hyresvärden, ett system som Carl Tham förkastade. Vansinnigt, sade han, och jämförde med de tyska stadsteatrarna där man står för driftskostnaderna, el etc, medan det allmänna tar hand om hyran.

Marie-Louise Ekman talade om hängivenheten bland personalen på Dramaten, att man gör sitt absolut bästa, aldrig slarvar och att detta är en mycket allvarlig samtidigt energikrävande miljö som också kräver ett psykiskt pris: en del går in i väggen efter att ha gett sitt yttersta både en, två, tre och flera gånger. Carl Tham kallade detta ”en lek fast på dödligt allvar” med ett Schillercitat; Marie-Louise Ekman hade tidigare under kvällen betonat att Dramatens nationella uppdrag var att spela klassiker och nyskriven svensk dramatik men att hon inte var den som dikterade ”vi ska spela Schiller regelbundet så och så ofta”. Vilket fick Tham att hoppas på en Schillerpremiär nästa höst. Beträffande hyran låg hon emellertid i förhandlingar med departementet och ville inte yttra sig för närvarande. Vad hon däremot önskade framhålla var att hon under sin tid på Konsthögskolan bett sin ekonomiavdelning räkna ut vad den sk uppskrivningen av kostnaderna årligen med 0,8 procent hade inneburit i redan pengar under tio år och fått veta att man under denna tid hade förlorat 25 miljoner kronor. På Dramaten var den aktuella uppräknings 1,8 procent vilket hade föranlett henne att kontakta departementet och föreslå en omförhandling av uppdraget:

- Jag sa till dem att då måste vi avskaffa turneringsverksamheten, stänga nysatsningen för barn och ungdom på Elverket med mera med mera och koncentrera hela verksamheten till Nybroplan och då blev de rädda, sade hon. Vi ska träffas om 14 dagar och prata vidare.

Carl Tham undrade hur Dramaten skulle nå en ny publik och Ekman svarade att det gällde att utveckla ”aktiva kontaktytor”, att inte framträda snålt elitistiskt och att tilltalet måste förändras från det där speciella tonfallet att man ”talar till folket”. Alltför länge har trott att man inte behövde anstränga sig för att nå ut, att folk skulle komma av sig själva till Dramatens föreställningar. Så är det inte längre.

- Det är ju på det sättet att vi människor har mycket lätt för att läsa av varandra, det behövs bara bråkdelen av en sekund för att upptäcka om man är välkommen, sade hon. Och betonade samtidigt att det redan har vänt för Dramaten, att man upplever ett helt annat tryck i biljettkassan. Unga människor, under 26 år, ville hon nå genom att bland annat erbjuda plats var som helst i

salongen för 100 kronor, inte bara på tredje raden där de kunde sitta ostört och prata i mobilen när det blev lite tråkigt på scenen – det var inget bra sätt att värva en ny publik att köra upp dem på tredje raden, menade hon.

Carl Tham undrade hur hon såg på konkurrenten Stadsteaterns framgångar på senare år men ordet konkurrent tog hon avstånd från. Stadsteatern betraktade hon med den största respekt och det var väl en självklarhet att en stad av Stockholms storlek kunde fylla två stora teatrar. Men hon ville gärna förtydliga olikheterna dem emellan. Dramatens styrka var, sade hon avslutningsvis, kvalitetskänslan, det allvar med vilket man ser på sin uppgift, ”kärleken till yrket som finns i denna oerhört starka miljö.”

För egen del var hon mest förtjust i detta att få vara verksam tillsammans med andra människor i stället för att stå ensam i en ateljé och hon ville att teatern skulle slå vakt om och ge uttryck för det gåtfulla i tillvaron. Någon framtidsvision var hon dock inte beredd att ge, hon var framför allt en praktisk person, drömmar möjligen men inte visioner. Hon var personligen inte svag för vardagsrealism typ ”tja, läget” utan gillade det förhöjda språket, det konstnärliga uttrycket.

Carl Tham avslutade samtalet med det kända Shakespearcitatet ”we are such stuff as dreams are made of”.

Kerstin Vinterhed